

Rapport nr. 54/91

KOPPANGSØYENE I STOR-ELVDAL

Fulger og pattedyr

av Jon Bekken

NB: Dette er et skannet og OCR-behandlet dokument.
Teksten er derfor ikke korrekturlest og rettet.
Det er bildet av teksten som er korrekt, ikke den kopierbare teksten.

KOPPANGSØYENE I STOR-ELVDAL

FUGLER OG PATTEDYR

RAPPORT NR. 54

1991

Jon Bekken

ISSN 0802-7013
ISBN 82-7555-010-6

INNHold

INNLEDNING	1
UNDERSØKELSESONRÅDE	1
Menneskelig aktivitet	2
FUGLEFAUNA	4
Metoder og materiale	4
Vårtrekk	7
Hekkende våtmarksfugler	9
Høsttrekk med jaktdata	10
Overvintrende våtmarksfugler	11
Spurvefugler	11
Tilfeldige gjester	12
Artsliste	13
Tillegg for område Møkleby - Evenstad	14
PATTEDYRFAUNA	15
De større artene	15
Småpattedyr	16
DISKUSJON	18
SAMMENDRAG	21
LITTERATUR	22

INNLEDNING

Fuglefaunaen i området ble undersøkt ved tilsammen ti besøk i 1976-77 i forbindelse med verneplanen for våtmarksområder. Man konsentrerte seg om trekketidene vår og høst (Maartmann 1977 a,b). Ellers er fugle- og pattedyrfaunaen i flere sidevassdrag til Glomma i Stor-Elvdal undersøkt i forbindelse med midlertidig vern og planer om kraftutbygging: Atna (Sonerud 1982), Imsa og Trya (Bekken 1982) og Søkkunda (Bekken & Mobæk 1983). Svendsen (1986) har undersøkt vårtrekket av vannfugler lenger opp langs Glomma, på strekningen Aursunden - Alvdal.

Feltarbeidet i 1989 ble utført i perioden 5. april til 30. november av Georg Bangjord og Jon Bekken etter oppdrag fra Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen. Georg Bangjord var student ved Hedmark Distriktshøyskole avd. Evenstad i 1988-89, og han har også bidradd med mange observasjoner fra 1988. Viltkonsulent Trond Øfstaas i Stor-Elvdal Grunneierforening har gitt opplysninger om pattedyr og om andejakt i området, og Morten Brandsnes takkes for hjelp med grafisk framstilling. Trond Øfstaas, Georg Bangjord og Odd Reidar Fremming takkes for å ha lest igjennom og kommet med kommentarer til manuskriptet.

UNDERSØKELSESOMRÅDE

Koppangsøyene ligger i og langs Glomma i Stor-Elvdal kommune i Hedmark ca 80 km nord for Elverum. Undersøkelsesområdet strekker seg vel 8 km fra Sundflobrua ved Koppang sørover til Staibrua. Høyden over havet er ca 260 meter. For kart over området, se figur 1.

Glomma deler seg på denne strekningen opp i en rekke forskjellige løp, slik at det dannes en mengde større og mindre øyer og grunner. I perioder med stor vannføring arbeider elva aktivt, slik at form og størrelse særlig på grus- og sandbanker gradvis forandres. På grunn av overføringen av Glomma til Rendalen har elva i perioder svært lite vann, slik at bare de større løpene har vannføring. Under slike forhold er store arealer av storsteinet elvebunn blottlagt. I nederste del av området finnes finere bunnmateriale. De fluvialgeomorfologiske forholdene er beskrevet av Nordseth (1991).

Naturgeografisk hører området til forfjellsregionen med hovedsakelig nordlig boreal vegetasjon, underregion "Elverumstypen". I Østerdalen er de store, sammenhengende granskogene karakteristiske, undertypen har ofte innslag av smalkronet furuskog.

I selve undersøkelsesområdet er løvskog, særlig gråor-heggeskog, den naturlige skogtypen. Det ble foretatt botaniske undersøkelser på Koppangøyene i 1989-90 (Wold 1991).

I vanlige år legger isen seg i stille partier i begynnelsen av november, og isgang skjer i første uka av mai. I 1989 fant imidlertid isgangen sted allerede 16. april. Noen råker holder seg vanligvis åpne hele vinteren.

Menneskelig aktivitet

Koppangøyene er for en stor del dyrket opp. I våronna er det stor aktivitet i området, men både ender og traner ser ut til å ha vendt seg til dette, og de store områdene byr som regel på alternative plasser, hvis fuglene først blir skremt opp.

Området blir mye brukt til friluftsliv. Det drives organisert kanoutleie, og det er etablert fast leirplass på en av øyene. Hele sommerhalvåret drives det sportsfiske, også fra båt, og det finnes også flere badeplasser her.

Øyene blir også markedsført som jaktområde for ande- og duejegere, og det felles i størrelsesorden 50-120 ender hver høst. Båtliv og fiske fortsetter utover høsten, og det drives innhøsting på de dyrkede arealene.

Om vinteren drives det skiaktivitet i området, og det hogges en del ved i kantene mellom elveløp og dyrket mark. På ettervinteren søker mange ut i området for å drive isfiske. Mer sporadisk er det noen som prøver skøytene, eller kjører bilcross på elveisen.

Figur 1. Utsnitt fra M 711 kartblad 1917 IV Møklebysjøen og 1918 III Stor-Elvdal viser områdets beliggenhet. Rutene har sidekant 1 km.

FUGLEFAUNA

Metoder og materiale

Takseringsmetoder for våtmarksfugler er beskrevet av Haga (1982). Med åpne elvearealer og dyrket mark over store deler av området er fjernobservasjoner en egnet metode. Det ble raskt funnet fram til en standard rute fra Stai og nordover på østsida av Glomma, med retur sørover langs riksvei 3. På strekningen ble det lagt inn et antall stopp med fjernobservasjoner. Forflytning foregikk med bil eller sykkel. I noen grad ble det også gått rundetakseringer langs vannkanten i deler av området. Denne metoden er mer effektiv enn den førstnevnte særlig for vade- og spurvefugler. Den mest effektive takseringsmetoden for våtmarksfugler totalt er imidlertid båttakseringer. Koppangsøyene er vel egnet for telling og taksering av fugl fra kano, og mange delområder er vanskelige å komme til uten et slikt hjelpemiddel.

Tilsammen ble området besøkt 34 ulike dager i 1989, fordelingen vises i tabell 1.

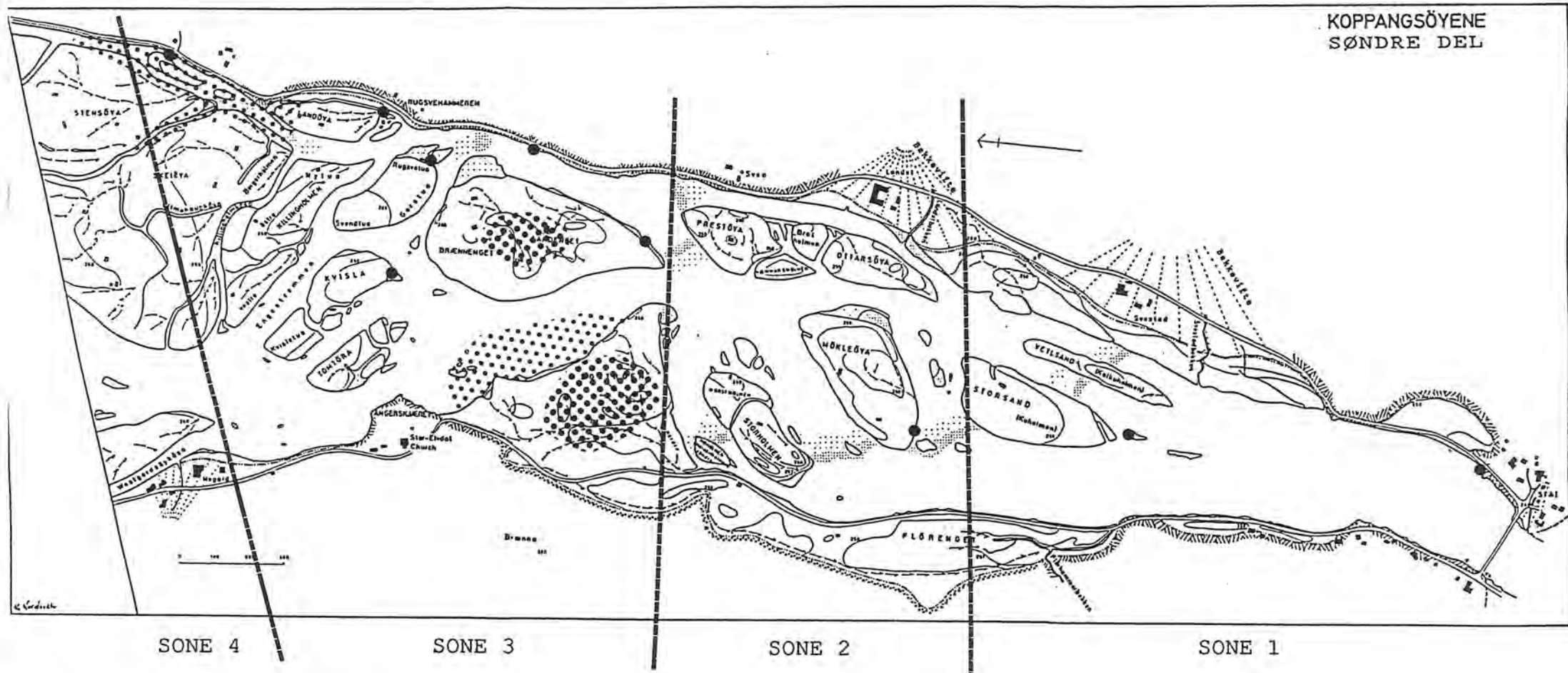
Tabell 1. Oversikt over takseringsdatoer på Koppangsøyene i 1989.

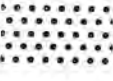

Vårtrekk												
April	5	7	9	13	14	16	17	19	22	23	25	26
Mai	4	8	12									
Hekketid						Høsttrekk						
Mai	29					August	24					
Juni	3	13	14	15		September	4	9	18	22	27	
Juli	18					Oktober	1	4	18	21	24	27
						November	30					

Kanotakseringer ble foretatt 23. april, 8. og 29. mai, 13. juni, 24. august og 18. september. Sykkeltur området rundt for spurvefugltaksering ble foretatt om morgenen 14. juni, og om kvelden/natta 14.-15. juni.

Under registreringene fant vi det praktisk å dele området inn i 6 soner, som inntegnet i figur 2.

I artslistene er rekkefølge og navn etter Ree (1981).

KOPPANGSÖYENE
SØNDRE DEL

-
 Hekkeområder for stokkand og kvinand.
 Rasteplasser for vadere og ender. Fiskeplasser for gråhegre.
-
 Viktige rasteplasser for trane på vårtrekk
-
 Beverhytter/-huler

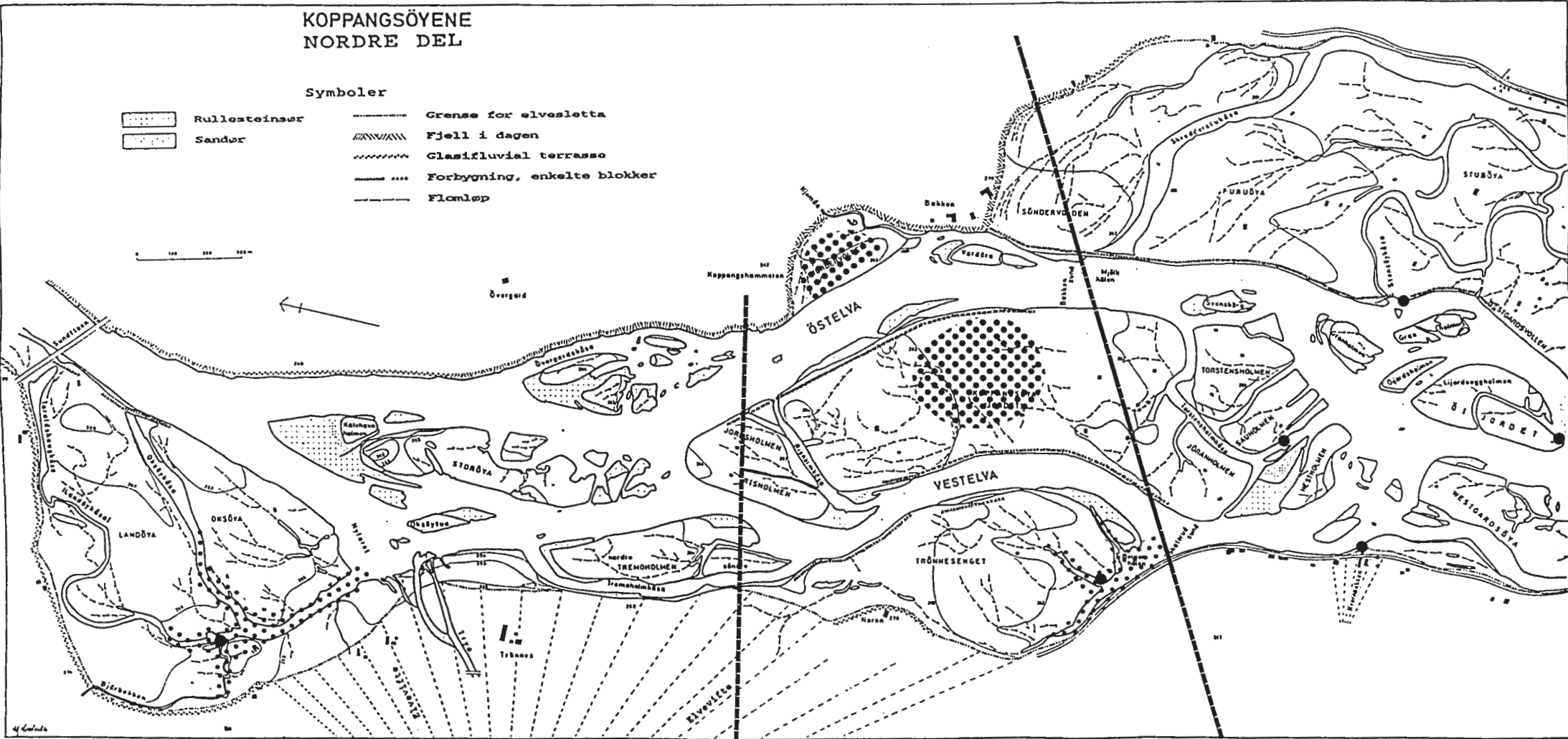
Figur 2. Kartet viser inndelingen av området i 6 soner. Videre er beliggenheten av viktige hekkebiotoper og næringssøksområder for våtmarksfugler og beverhytter/-jordhuler avmerket. Kartgrunnet er tegnet av Kjell Nordseth.

KOPPANGSÖYENE
NORDRE DEL

Symboler

	Rullesteinser		Grense for elvesletta
	Sandar		Fjell i dagen
			Glasifluvial terrasse
			Forbygning, enkelte blokker
			Flumløp

0 100 200 300 m

SONE 6

SONE 5

SONE 4

Vårtrekk

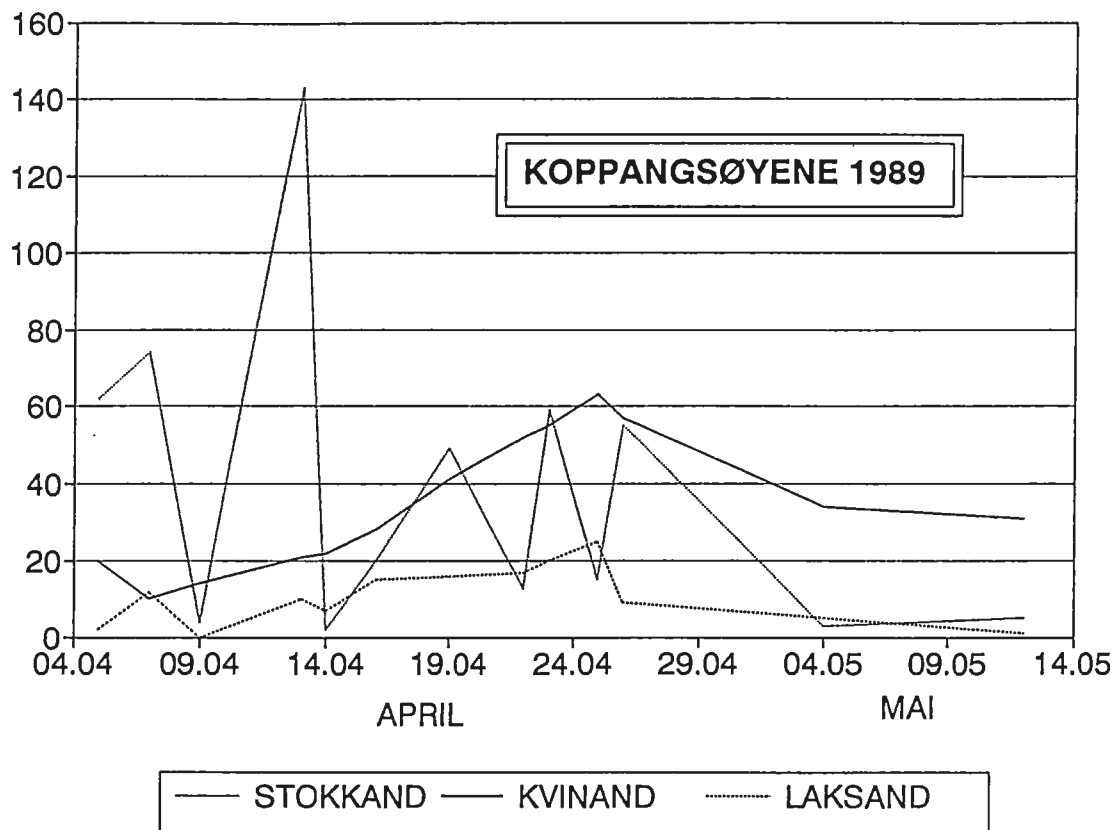
Vinteren 1988-89 var uvanlig mild og snøfattig, og de forskjellige artene innfant seg tidlig i området. Ved takseringens start den 5. april var 62 stokkand og 20 kvinand på plass, i tillegg til 2 laksand og 1 gråhegre. Gjennom hele perioden fra slutten av mars til ca 10. mai søkte i størrelsesorden 50-200 ender føde i området. Tabell 2 og figur 3 viser antallet av de forskjellige arter gjennom perioden. Som vist i figur 4 var det sonene 1 - 3, den sørligste halvdel av strekningen, som var mest brukt av endene.

Det største antallet stokkand, 143 ind., ble registrert den 13. april. Når smeltevannet samler seg i dammer ute på åkrene, er dette foretrukne næringssøkssteder for stokkand. Denne dagen søkte nesten alle, 67 hanner og 66 hunner, næring i en åkerdam på øya Brænnenget/Landenget i sone 3. Samme dag ble også antallet ender videre nedover Glomma til Evenstad talt opp. På hele strekningen på ca 18 km rastet det totalt 301 stokkender. Alle arter i tabell 2 var til stede på strekningen, med et totalantall på 478 individer. Toppand var mer tallrik i 1988, da ble 20 ind. observert i sone 1 den 9. mai.

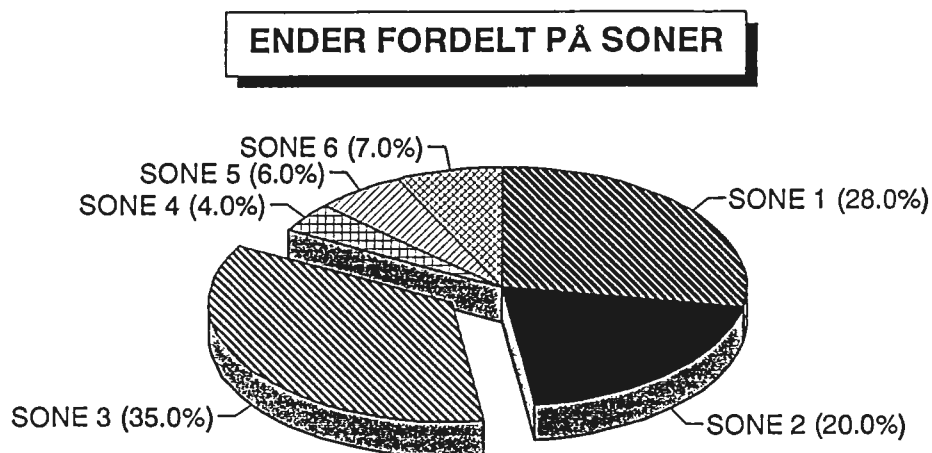
Som det framgår av figur 3 ble stokkand registrert i et sterkt varierende antall, mens kvinand viser en mer stabil forekomst gjennom perioden, med størst antall ca 20. april til 10. mai.

Tabell 2. Ender på Koppangøyene i april - mai 1989.

	April												Mai		
	5.	7.	9.	13.	14.	16.	19.	22.	23.	25.	26.	4.	8.	12.	
Brunnakke				13						7					
Krikkand				17			5		31		7		5		
Stokkand	62	74	4	143	2	20	49	13	59	15	55	3	23	5	
Stjertand									2						
Toppand												2	4	6	
Kvinand	20	10	14	21	22	28	41	52	55	63	57	34	48	31	
Laksand	2	12		10	7	15	16	17	20	25	9	5	11	1	
Sum	84	96	18	204	31	63	111	82	167	110	128	44	91	43	

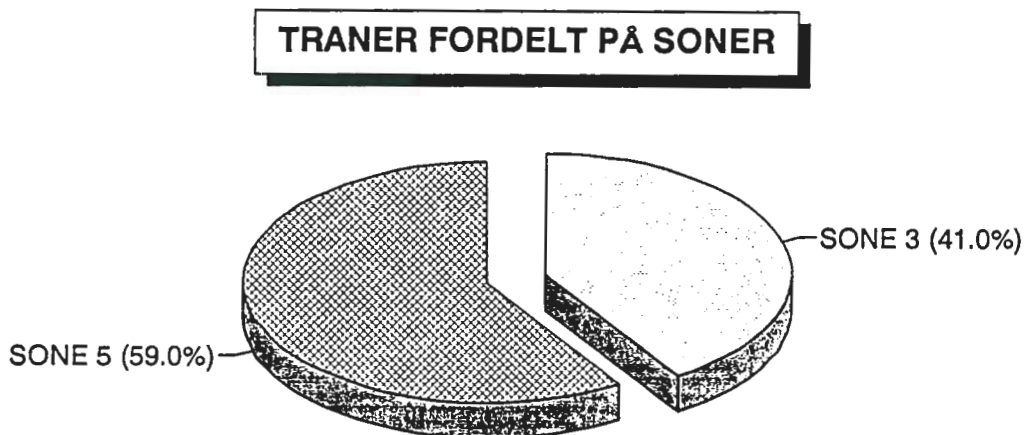
Figur 3. Forekomst av stokkand, kvinand og laksand på Koppangsøyene våren 1989.

Figur 4. Rastende ender på Koppangsøyene i april - mai 1989. Prosentvis fordeling på de seks sonene. For soneinndeling, se figur 2.

Koppangsøyene har fra gammelt av vært kjent som en årviss rasteplass for traner på vårtrekk. I 1989 viste ifølge lokalbefolkningen de 4 første tranene seg allerede 28. mars. Den 9. april var igjen 3 ind. til stede, og den 12. april var 16 ind. å se i området. I perioden 16. til 22. april varierte antallet fra 23 til 45 (5 tellinger). Av figur 5 ser vi at tranene i hvert fall i 1989 bare rastet i sonene 3 (til dels nær grensa til sone 4) og i sone 5. Den viktigste plassen er sentrale deler av øya Koppangsjordet, men også fire andre områder, avmerket på figur 2 synes å være viktige.

Også 6-7 km sør for Koppangsøyene, på jordene ved Møkleby finnes en mye brukt rasteplass, og like ved, øst for elva litt nord for Evenstad, finnes en noe mindre brukt plass. Den 23. april var antallet traner på strekningen Koppang - Evenstad hele 93 individer.

Figur 5. Rastende traner på Koppangsøyene i mai 1989. Prosentvis fordeling på de seks sonene. For soneinndeling, se figur 2.

Av vadefugler er 11 arter påvist i området. Den første som viste seg våren 1989 var storspove, som ankom 17. april. Den 23. april var også vipe og skogsnipe ankommet. Enkeltbekkasin og gluttsnipe ble påvist 8. mai, og først 12. mai ble den første strandsnipa registrert. Heilo ble registrert med opptil 20 ind. Grønnstilk, rødstilk og brushøns opptrer trolig årlig, men ble ikke observert i 1989.

Hekkende våtmarksfugler

Et par av gråhegre hekker trolig i området, da voksne ind. har tilhold her gjennom hele hekkesesongen, og ungfugler blir sett på ettersommeren.

Viktige hekkeområder for stokkand og kvinand er avmerket på kartet i figur 2. En rekke holker for kvinand er hengt opp, og

trolig gjorde ca 6 par hekkeforsøk i 1989. Også krikkand og laksand hekker i området.

Strandsnipa er en tallrik hekkefugl, med 29 ind. registrert under kanotaksering den 13. juni. Vipe, enkeltbekkasin, rugde og storspove synes alle å hekke, om enn i beskjedent antall.

Det er interessant at også dverglo hekker i området. Aktuelle hekkeplasser er grusørene nord for Stor-Elvdal kirke, sørspissen av Risholmen, og sør- og nordspissen av Storøya. I 1988 fant hekking sted i hvert fall ved kirken (et "engstelig" individ 7. juni). I 1989 ble vannstanden lav nok for hekking først ca 10. juli, og allerede 31. juli steg Glomma til skadeflom for dyrket mark. Det var etter alt å dømme ikke mulig for dverglo å få fram unger dette året.

Høsttrekk med jaktdata

Fra jaktstart 21. august og utover i september 1989 viste tellingene antall av under ca 30 ender, med stokkand som den klart vanligste art. Den 4. oktober var antallet stokkender økt til 73 ind.

Trond Øfstaas bekrefter at til dels store flokker, som regel med stokkand i stort flertall, raster i området om høsten. I tabell 3 er jaktutbyttet for en del år satt opp. Det er stokkand som dominerer i materialet, med krikkand som nummer to.

Tabell 3. Jaktutbytte på Koppangøyene (Trond Øfstaas pers. medd.). I statistikken er også medregnet et mindre antall ender felt nedenfor Stai bru.

År	Antall ender	År	Antall ender
1990	59	1984	116
1989	90	1983	110
1988	108	1982	78
1987	56	--	
1986	60	1966	73
1985	57	1965	24

Trane opptrer langt mer uregelmessig og fåtallig om høsten enn om våren. Høsten 1989 ble arten observert ved 3 av 7 takseringer, med 3 til 11 ind.

De fleste vadefugler som sees om våren sees også om høsten, men i mindre antall. Enkeltfugler av brushøns ble påvist høstene 1976 og 1977, og kan sikkert også forekomme om våren og i flokker.

Overvintrende våtmarksfugler

Stokkender kan overvintre i området, i bekkeutløp og på steder der det kommer opp grunnvann. Vinteren 1988/89 hadde 8-10 ind. tilhold her. Også kvinand var å se i lite antall, og opptil ca 6 fossekaller holdt til her, fordelt på Tryas utløp, et fall nær kirken, og et åpent parti i sone 2.

Vinteren 1989/90 observerte Trond Øfstaas ca 30 ender, ca 90 % stokkand, men kvinand og krikand ble også sett. Han så også fossekall i ei råk i sone 3 utenfor og nord for Gunnhildstua.

Spurvefugler

De tre takseringene 13.-15. juni ga tall for antall syngende hanner, som antas å tilsvare antall hekkende par av en rekke spurvefuglarter. Også syngende fugler øst for veien på østsida ble tatt med. Tall for de ulike artene framgår av tabell 4.

Tabell 4. Antall syngende hanner av de mest tallrike spurvefuglarter på Koppangsøyene med tilgrensede områder 13.-15. juni 1989. For gråtrost og grønnsisik er antall hanner beregnet som halvparten av observerte ind.

Rødstrupe	63	Munk	5
Gråtrost	40+	Bøksanger	4
Rødvingetrost	26	Fuglekonge	4
Bokfink	25	Gransanger	3
Løvsanger	23	Trepipplerke	3
Hagesanger	22	Jernspurv	3
Rosenfink	15	Svarttrost	3
Gulspurv	15	Stær	3
Svarthvit flsn	11	Gråfluesnapper	3
Måltrost	7	Buskskvett	2
Grønnsisik	7	Grønnfink	2
Sivspurv	7	Svartmeis	1
Gulsanger	6	Dompap	1
Sanglerke	5	Gjerdesmett	1
Blåmeis	5		

I 1989 ble en uvanlig reirplassering hos sandsvale oppdaget på østsida av området. En koloni på ca 30 ind. hadde reir i sprekker i en låve-grunnmur av naturstein.

En uvanlig sen høstobservasjon av sanglerke kan også nevnes; et ind. i sone 1 vest 1.11.1988. En spettmeis gjestet området 25.4.1989.

Tilfeldige gjester

Storskarv	Arten sees en sjelden gang langs Glomma i Øst-erdalen. Den 21.8.1976 fotograferte Olaf Landsverk et ind. fra Stai bru (NOF avd. Hedmarks artskartotek).
Knoppsvane	4 ind. ved Stor-Elvdal kirke ultimo juni 1990 (Hamar Arbeiderblad 28.6.1990).
Sjørørre	Hannfugler i sone 1 den 22.9.1988 og 3.6.1989.
Glente	Et ind. spiste på et reveåte på Koppangøyene 16.12.1968, fuglen holdt seg i området noen dager (Granberg 1969).
Skogdue	Enkeltindivider sett på øyene 23.4. og 18.9. 1989.
Hubro	Et ind. ute på øyene ved høylys dag 7.4.1989. Ellers hørt ropende flere steder i regionen.

Tabell 5 Artsliste for Koppangøyene (neste side)

Lista omfatter 101 arter, og er vesentlig basert på registreringene gjort i 1989 og Georg Bangjords notater fra 1988. Tallene angir maksimalt antall registrert i området. For flere detaljer, se teksten.

Tegnforklaring

R - hekkefugl	0 - vanlig overvintrer
r - hekker trolig	o - tilfeldig overvintrer
V - vanlig under vårtrekket	t - tilfeldig gjest
v - sporadisk under vårtrekket	+ - det oppgitte antall er et minimum
H - vanlig under høsttrekket	
h - sporadisk under høsttrekket	

Storskarv	1	t	Sidensvans	100	HO
Gråhegre	3	r?	Fossefall	3	RO
Knoppsvane	4	t	Gjerdesmett	1	r
Sangsvane	1	t	Jernspurv	3	r
Krikkand	31	rVh	Rødstrupe	63	R
Stokkand	143	RVHo	Blåstrupe	1	vh
Stjertand	2	V	Buskskvett	2	r
Toppand	20	Vh	Svarttrost	6+	r
Sjørre	1	vh	Gråtrost	80+	R
Kvinand	63	RVho	Måltrost	7	r
Siland	4	vh	Rødvingetrost	26	rVH
Laksand	25	RVh	Duetrost	1	v
Glente	1	t	Gulsanger	6	r
Musvåk	2	rV	Møller	1	r?
Fjellvåk	1	v	Tornsanger	1	r?
Spurvehauk	1	t	Hagesanger	22	r
Dvergfalk	1	vh	Munk	5	r
Tårnfalk	1	vh	Bøksanger	4	r
Trane	45	Vh	Gransanger	3	r
Dverglo	5	R	Løvsanger	23	r
Heilo	20	V	Fuglekonge	4	ro
Vipe	10	rV	Gråfluesnapper	5	r
Brushane	1	h	Svarthvit flsn	11	R
Enkeltbekkasin	3	r	Stjertmeis	4	r
Rugde	1	r	Løvmeis	1	t
Småspove	3	v	Granmeis	6+	rO
Storspove	6	r	Svartmeis	1	r
Gluttsnipe	7	Vh	Blåmeis	8	RO
Skogsnipe	3	v	Kjøttmeis	9	RO
Strandsnipe	29	R	Spettmeis	1	t
Hettemåke	30	V	Varsler	1	h
Fiskemåke	49	rV	Nøtteskrike	3	r
Gråmåke	1	t	Skjære	8	R
Rødnebb-/m.terne	1	h	Kråke	100+	R
Skogdue	1	vh	Ravn	2	r
Ringdue	300+	RVh	Stær	5	R
Gjøk	2	r	Gråspurv	20	RO
Hubro	1	t/r	Pilfink	20	RO
Perleugle	4	r	Bokfink	25	r
Tårnseiler	16	R	Bjørkefink	40+	r
Vendehals	1	R	Grønnfink	10+	rO
Svartspett	1	r	Grønnsisik	60+	rH
Flaggspett	1	r	Gråsisik	5	O
Sanglerke	5	r	Korsnebb sp.	20+	O
Sandsvale	50	R	Rosenfink	15	r
Låvesvale	12	R	Dompap	4	rO
Taksvale	2	r	Lappspurv	30	v
Trepiplerke	3	r	Snøspurv	20	v
Heipiplerke	50+	VH	Gulspurv	15	rO
Gulerle	5	VH	Sivspurv	8	r
Linerle	100+	RVh			

Tillegg for område Møkleby - Evenstad

Det foreligger en del interessante observasjoner fra områdene nær Glomma ved Møkleby - Evenstad ca 8-10 km sør for undersøkelsesområdet. Her refereres bare registreringer av arter som ikke er påvist på Koppangøyene. Når ikke annet er nevnt er observasjonene gjort av Georg Bangjord.

Snadderand	Et par i åkerdam ved Hegglund, Møkleby 26.5.1988.
Knekkand	Et par samme sted som over 11.5.1988.
Tjeld	Et eller flere ind. hørt i flukt langs Glomma ved Evenstad om sommeren i perioden 1980-85 (Jon Bekken m.fl.)
Sandlo	Et ind. 13.4.1989.
Brushane	Observert en rekke ganger under vårtrekket, f. eks. 11 ind. 18.5.1988.
Rødstilk	Sparsom trekkgjest, 1 ind. sett i Møkleby- området 18.5.1988.
Grønnstilk	En rekke observasjoner er gjort under vårtrek- ket, bl.a. 11 ind. den 11.5.1988.
Turteldue	Et ind. Evenstad 26.11.1986 (Harald K. Johnsen).
Haukugle	Et ind. i tuntreet på Evenstad skogskole 7.12. 1989. Ellers en rekke observasjoner av enkelt- ind. på begge sider av Østerdalen vår og høst 1988-89.
Spurveugle	Et ind. jaktet ved Evenstad midt på dagen 5.12. 1989.
Hærfugl	Et ind. på gårdstunet hos Grete Gimse 12.9. 1989.
Elvesanger	Som et kuriosum kan det nevnes at det eneste funn i Norge av denne arten da Haftorn (1971) kom med sitt verk var et udatert ind. fra "Evenstad i Østerdalen" oppbevart ved Zool. Museum i Bergen. Senere er det gjort flere funn her i landet.
Stillits	Et ind. 22.11.1988.
Bergirisk	En flokk på over 100 ind. holdt til på jordene ved Evenstad over lengre tid i mai både 1988 og 1989. Mindre flokker er også sett korte perioder i september.

- Båndkorsnebb En hann den 14. og et par den 23.3.1988.
- Konglebit Flere observasjoner nede i dalen av 1-4 ind. våren 1988. Arten synes å være regelmessig til alle årstider i øvre del av barskogen på begge sider av Østerdalen, spesielt i karrigere områder/bergknauser.

PATTEDYRFAUNA

Artsrekkefølge og -navn følger NZF (1976).

De større artene

- Hare Det finnes en bra bestand i området. Her som andre steder varierer antallet en god del.
- Ekorn Arten forekommer, men er vanligere i omkringliggende barskog.
- Bever Beveren må sies å være en karakterart for Koppangøyene. En bestandsregistrering av bever i Stor-Elvdal ble foretatt i 1986-87 (Bjørge & Ellingsen 1987). Av 14 registrerte etableringer i kommunen lå 4 på Koppangøyene:
1. PP 080 251 Noren, hytte i kanal
 2. PP 092 246 Gustu, hytte på øy
 3. PP 099 233 Rosvehammaren, hytte på øy
 4. PP 094 216 Landet, 2 jordhuler på øy
- I 1989 ble det i tillegg funnet etableringer:
5. PP 068 275 Nordstumo, bebodd hytte i kanal.
 6. PP 099 240 Gunnhildstua, bebodd hytte synlig fra veien.
 7. PP 099 233 Rosvehammeren, bebodd hytte på fastlandet, like ved nr. 3.
 8. PP 098 201 Nord for Stai bru, ubebodd hytte.
- Videre har Trond Øfstaas merket av ytterligere 7 hytter på kartet, og trolig finnes det enda noen. På kanoturer gjennom området har han observert opptil 13 dyr. Han opplyser at 6 dyr ble skutt her våren 1990, og at minst 6-8 hytter var bebodd denne sesongen.
- Rødrev Bestanden har her som ellers i regionen vært lav etter en periode med skabb. Den har tatt seg noe opp igjen, men det forekom relativt mye skabbrev i området vinteren 1990/91.
- Røyskatt Arten forekommer.

- Mink Forekommer forholdsvis vanlig.
- Mår Forekommer i barskogen på øst- og vestsida, besøker ikke så ofte øyene.
- Grevling Forekommer, men er ikke særlig vanlig.
- Oter Dette er etter hvert et svært sjeldent innslag i faunaen langs Glomma. Våren 1988 ble imidlertid et dyr observert på øyene av Østen Østensen, og under beverjakt våren 1990 var han bare to meter unna en oter, og det foreligger også flere observasjoner fra denne vinteren. Vinteren 1990/91 ble spor sett i sone 1 og to individer ble sett i sone 3 ved Gunnhildstua (Trond Øsftaas pers. medd.).
- Hjort Arten finnes i fast bestand i kommunen, men sees sjelden nede i Glommadalføret.
- Elg I vanlige snøvintre trekker dyr fra store områder ned i dalføret for å unngå snømengdene i høyden, og for å finne beite. I perioder kan mer enn 40-50 dyr beite på øyene. Ofte oppholder dyrene seg 2-3 dager på øyene, for så å trekke til skogs noen dager, og så vende tilbake.
- Rådyr Det finnes en brukbar stamme, og det drives rådyrjakt på øyene.

Småpattedyr

Det er ikke foretatt spesielle undersøkelser, f.eks. fellefangster på Koppangøyene. Imidlertid er det foretatt fangster i regi av Hedmark Distriktshøyskole avd. Evenstad i flere felter i nærheten (Georg Bangjord pers.medd.). Artene nevnt nedenfor må antas å forekomme i undersøkelsesområdet i fast bestand, eller i hvert fall som streifindivider i perioder med masseopptreden/-vandring. I tillegg kommer gråsidemus og fjellrotte, som finnes fra høyereliggende barskog og oppover, men disse vandrer trolig sjelden eller aldri ned til hoveddalføret.

- Dvergspissmus Må antas å finnes i området.
- Taigaspissmus To spissmus fanget ved Imsroa i 1989 ble ved hjelp av norsk og svensk bestemmelseslitteratur fastslått å være denne arten. Bl.a. lengden på tarsus pekte helt klart i retning av taigaspissmus. Individene er oppbevart i frossen tilstand. Funnet er langt vest for den

tidligere kjente utbredelsen, som strekker seg til Vest-Sverige og inn i Trysil.

- Vanlig spissmus Må antas å være vanlig i området.
- Vannspissmus Et ind. fanget i grøft ved dyrket mark i Imsroa i 1989, og må antas å forekomme også på Koppangøyene.
- Nordflaggermus Enkeltind. og opptil fem ind. samtidig er sett ved Koppangøyene, trolig dreier det seg om denne art.
- Skoglemen Fanget i lia sørvest for området, ned til ca 150 meter høyere enn dalføret. Treffes sikkert helt ned til Glomma i vandringsår.
- Lemen Treffes helt ned til Glomma i vandringsår.
- Klatremus Vanlig i barskog inntil området.
- Vånd Må antas å finnes i området ?
- Markmus Vanlig i grasdominerte områder.
- Stor skogmus Forekommer fåtallig i løvskog/kulturmark.
- Liten skogmus Forekommer fåtallig i løvskog/kulturmark.
- Rotte Det er vel sannsynlig at arten kan forekomme, f.eks. i forbindelse med eldre fjøs som fortsatt er i bruk.
- Husmus Tre ind. fanget i hus på Hegglund ved Møkleby høsten 1988.

DISKUSJON

Trane

Koppangsøyene er først og fremst kjent for tranene som raster her hver vår. Det største antall som ble talt opp i 1989 var 45 individer, den 23. april. Ut fra erfaringene i 1989 var de viktigste delområdene for rastende traner Bogtrøa i sone 3 og jordene sør for utsiktspunktet Hammaren og øya Koppangsjordet i sone 5.

Det er naturlig å se øyene i forbindelse med rasteplassene ved Møkleby/Evenstad. Det er grunn til å tro at flokkene flytter rundt innen hele dette området, alt etter forstyrrelser og tilgang på mat. Den nevnte dato var antallet fugler for hele området 93 ind. Enkelte år vil sikkert tallene være større enn det vi fant dette ene året.

Varigheten av oppholdet vil også variere fra år til år, alt etter temperaturutviklingen og forløpet i snøavsmeltingen lenger sør og videre nordover langs trekkruta. Før tranene starter på de litt lengre etappene, vil de ha kraftige oppadstigende luftstrømmer som kan hjelpe dem å vinne høyde. Slike forhold oppstår på varme, stille dager.

Det synes også å foregå et lokaltrekk mellom hekkeplasser inne på de høyereliggende myrområdene i Østerdalen og næringssøksområdene nede i dalen. Disse lokale tranene forflytter seg gjerne parvis.

Andre rasteplasser med årlige maksimumstall i størrelsesorden 80-150 fugler finnes i Grue (Rønnåsmyra/Reinnmyra/Silvatna), på vestsida av Glomma i Våler, og ved Fryas utløp i Lågen nord for Ringebu (Bekken 1983, 1989b).

Ender og vadere

I milde vintre har en del ender tilhold i området. Etter hvert som arealet av åpent vann øker, øker også antallet av stokkand, kvinand og laksand. Dette skjer i mars eller begynnelsen av april. Plutselig er trekket i full gang, og mengde og artsmangfold av ender øker raskt. Den sørligste halvdel av området var klart mest brukt i 1989, og en åkerdam på Brønnengen/Landenget var særlig viktig for grasender. Mot midten av mai var antallet lavt igjen, bare de lokalt hekkende endene og en del trolig ikke-hekkende individer var tilbake.

Det ligger en del usikkerhet i det faktum at området er grundig undersøkt bare én enkelt sesong. Imidlertid viser det seg at tellingene til Maartmann (1977) den 5. april og 9. og 13. mai 1977 gir et helt tilsvarende bilde med hensyn til arter og antall av ender.

Svendsen (1986) har studert ender som raster under vårtrekket lenger opp langs Glomma. Strekingen Hummelvoll - Os virker som en samle plass, og herfra foreligger det tellinger fra 5-6 år for krikkand, stokkand og kvinand. Strekingen er like lang som Koppangsøyene, 8 km, og en sammenligning viser at stokkand raster noe mer tallrikt på øyene (maks. 143 ind.) enn i Os, hvor antallet på det meste har vært 40-110 ind. Ser vi derimot på kvinand, er tallet for øyene maks. 63, mens det i Os har ligget på 70-100 ind. Krikkanda er mindre tallrik enn de to første, med opptil 31 ind. på øyene 1989, og 25-50 ind. på strekingen i Os.

Regner vi strekingen Koppang - Evenstad som ett stort rasteområde for ender, er maksimumstallene for 1989 301 ind. for stokkand, og 478 ind. for ender totalt. Sammenlignet med rasteplasser f.eks. i sørenden av Storsjøen i Odalen og ved Mjøsa når ikke antallet ender her opp mot disse, men det er helt klart at denne delen av Glomma er en viktig lokal rasteplass.

Av ender hekker krikkand, stokkand, kvinand og laksand i området. Antallet par synes å være omtrent som forventet for et slikt variert våtmarksområde, med stokkand og kvinand som de mest tallrike.

Koppangsøyene synes ikke å være av samme viktighet som rasteplass for vadefugler. Hekkende vadefugler viser et middels stort artsmangfold, men bare strandsnipe kan sies å være tallrik. Det er interessant at dverglo må regnes som regulær hekkefugl, selv om vannstanden kan gjøre forholdene umulige for den.

Spurvefugler

Det varierte elve- og kulturlandskapet med løvskog og omkringliggende bar- og blandingsskog gir biotoper for et vidt spekter av spurvefugler. Naturlig vegetasjon på øyene var gråorheggeskog, Det er fortsatt igjen en del av denne skogtypen, som er kjent som den med høyest fugletetthet av alle biotoper her i landet.

Det er tydelig at den store andelen kantsone favoriserer arter som rødstrupe og rødvingetrost. Det er ikke vanlig at rødstrupe er blant de aller vanligste artene i et miljø. Det må imidlertid legges til at denne arten syntes å ha hatt en tydelig bestandsøkning over store områder i 1989/90. Gråtrostens sterke forekomst er typisk for kombinasjonen av gråorheggeskog og dyrket mark. Bokfink og løvsanger er vanlige her som ellers i de fleste miljøer hvor skog inngår. Interessant er det også at rosenfinken, som ble påvist i Hedmark først i 1973, har etablert seg så solid på øyene.

Hagesangeren har en uventet sterk forekomst i området, omtrent like vanlig som bokfink og løvsanger. Også ved takseringer i elvekantskog/kulturmark langs Unsetåa i Rendalen (Bekken 1989a) ble hagesanger funnet å være vanlig. I begge områder

var den den sjette tallrikeste art, med ca en tredel så mange par som vanligste art. Også denne arten har økt i antall de senere år. På Koppangsøyene er videre gulsanger, munk, bøk-sanger og gransanger til stede med flere par, og møller og tornsanger er påvist syngende ved Stai utenom takseringene.

Sandsvalereir i mur av naturstein synes å være svært uvanlig. Haftorn (1971) nevner reir i torvtak i Gudbrandsdalen og Østerdalen, samt reir i oppsprukket, forvitret skiferfjell. Reirhull som svalene selv graver ut i steile vegger i sandtak og elvemeler er det vanlige.

Pattedyr

Øyene er et viktig område for hjortedyr, særlig som vinterbeiteområde for elg. Beveren har økt i antall i løpet av 1980-årene, til seks - åtte familier.

Spesielt er det at oter synes å ha gjestet området en rekke ganger de siste vintrene. Vinteren 1990/91 ble to dyr observert sammen. Nærmeste noenlunde faste opptreden synes å være på strekningen Tynset - Tolga, og ved Løpsjødammen i Åmot.

SAMMENDRAG OG KONKLUSJON

Koppangsøyene utgjør en ca 8 km lang strekning langs Glomma sør for Koppang. Elva deler seg i flere løp, og det dannes en mosaikk av våtmark, dyrket mark og løvskog. Området grenser til dyrket mark, blandingsskog og barskog.

Området har en viktig funksjon som rasteplass for traner på vårtrekk. Øyene utgjør nordre del av et større rasteområde som synes å være blant de største på Østlandet. Antallet traner vil nok variere noe fra år til år, men i størrelsesorden 100 fugler er trolig ikke uvanlig. De viktigste områdene for traner er Bogtrøa og Brænnenget, og lenger nord midtre del av Koppangsøya (Koppangsjordet) og jordene sør for Koppangshammeren.

Også ender raster her under vårtrekket, med stokkand som den tallrikeste arten. Med over 200 ender på øyene og nærmere 500 individer på strekningen Evenstad - Sundfloen er det klart at dette er en regionalt viktig lokalitet. Ender på vårtrekk er konsentrert til søndre halvdel av Koppangsøyene. Om høsten drives det en begrenset jakt, særlig på stokkand.

Vadefuglene synes å forekomme i mindre antall under trekket, og bare strandsnipe er en tallrik hekkefugl.

Det varierte landskapet gir leveområder for en spurvefuglfauna som er arts- og individrik. Mange sangerarter er påvist, og arter som hagesanger og rosenfink er uventet tallrike.

En rekke pattedyrarter har fast tilhold i området. Løvskogbremmene gir skjulesteder for elg og rådyr, og om vinteren kan til dels store antall elg beite i området. Det er likevel beveren som er blitt noe av et karakterdyr for Koppangsøyene. I perioden 1986-90 er minst 15 vanlige beverhytter eller jordhuler gravd ut i elvebakken funnet i området. Minst seks til åtte familier synes å ha tilhold her, og det er etter hvert åpnet for jakt på arten.

Et vesentlig bidrag til områdets verneverdi kommer fra oterens forekomst. Denne i innlandet svært sjeldne arten synes å ha gjestet området hver vinter i perioden 1988-91, og ved én anledning er også to dyr sett.

LITTERATUR

- Bekken, J. 1982. Imsa/Trya. Fugl og pattedyr. Kontaktutv. vassdragsreg. Univ. Oslo. Rapp. 53. 37 s.
- 1983. Frya. Fugl og pattedyr. Kontaktutv. vassdragsreg. Univ. Oslo. Rapp. 58. 35 s.
 - 1989a. Finstadåa/Unsetåa. Fuglefaunaen på strekningen Veslenget - Økvarv. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvern-avdelingen. Rapport nr. 33. 9 s.
 - 1989b. Trane i Hedmark. Foreløpig sammenstilling av data til Norsk Orn. Forening. 4 s.
 - & A. Mobæk. 1983. Ornitologiske interesser i Søkkundas utvidede nedbørfelt. Kontaktutv. vassdragsreg. Univ. Oslo. Rapp. 59. 22 s.
- Bjørge, A. & S. Ellingsen. 1987. Bestandsregistrering av bever Castor fiber i Stor-Elvdal. Fagoppgave ved utmarksteknikerlinja, Evenstad Skogskole. 22 s. + vedlegg.
- Granberg, P. 1969. Glente i Stor-Elvdal. Fauna 22: 161.
- Haftorn, S. 1971. Norges Fugler. Universitetsforlaget, Oslo. 862 s.
- Haga, A. 1982. Takseringsmetoder for innsjøfugler. Vår Fuglefauna 5: 176-188.
- Maartmann, E. 1977a. Fugleinventeringer i 1976-77 i forbindelse med verneplan for våtmarksområder i Hedmark. Fylkesmannen i Hedmark, 250 s.
- 1977b. Trekklokaliteter i Hedmark fylke. Fugleinventeringer høsten 1977 i forbindelse med verneplan for våtmarker. Fylkesmannen i Hedmark, 31 s.
- Nordisk Ministerråd. 1977. Naturgeografisk regionindelning av Norden. Nordiske Utredninger B 1977 (34). 137 s.
- Nordseth, K. 1991. Koppangøyene i Stor-Elvdal. En geofaglig og hydrologisk vurdering. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvern-avdelingen. Rapport nr. 52. 37 s.
- NZF (Norsk Zoologisk Forening). 1976. Norske dyrenavn. A. Virveldyr. Fauna 29 (4): 1-64.
- Ree, V. 1981. Navneliste for fugler. Toppsykker'n 4, Suppl. 27-41.
- Sonerud, G.A. 1982. Fugl og pattedyr i Atnas nedbørfelt. Kontaktutv. vassdragsreg. Univ. Oslo. Rapp. 43. 115 s.
- Svendsen, R.S. 1986. Øvre Glomma - et viktig trekk- og samlingsområde for vannfugl om våren. Vår Fuglefauna 9(2): 65-77.
- Wold, O. 1991. Koppangøyene i Stor-Elvdal. Vegetasjon og flora. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvern-avdelingen. Rapport nr. 55. 37 s.